

Л. Дем'яненко,
стар. наук. співроб. інформаційно-аналітичного відділу ФПУ,
канд. філол. наук

ТРЕТЯ СВІТОВА ВІЙНА – ЗАГРОЗА ЧИ ВЖЕ РЕАЛЬНІСТЬ: ДУМКИ ЕКСПЕРТІВ

Опубліковано: Дем'яненко Л. Третя Світова війна – загроза чи вже реальність: думки експертів // Діяльність Президента України в умовах російсько–української війни. 2026. Випуск 06 (181). С. 50-54.

Світ дедалі більше говорять про можливість початку Третьої світової війни. Такі настрої поширюються не лише в Європі, а й серед громадян інших регіонів після загострення бойових дій на Близькому Сході та втягування у конфлікт усе більшої кількості держав. Військова операція США та Ізраїлю в Ірані триває вже місяць, і наразі складно передбачити, чим завершиться це протистояння. Деякі експерти навіть припускають, що глобальне протистояння може вже тривати – просто не в класичній формі.

Британський історик, почесний професор Букінгемського університету Ентоні Гліс вважає, що існують три ключові сигнали, які можуть свідчити про початок глобального конфлікту. За його словами, подібні фактори вже спостерігалися перед Першою та Другою світовими війнами.

Першим тривожним сигналом він називає війни, які починаються не через безпосередню загрозу, а через політичний вибір лідерів. На думку історика, саме таким рішенням стали удари США та Ізраїлю по Ірану. Він стверджує, що конфлікт не був продиктований необхідністю самооборони, а став результатом політичної волі керівників держав.

Другим фактором, який, за словами історика, може свідчити про загрозу світової війни, є мислення за принципом «сила вирішує все».

Гліс вважає, що президент США Дональд Трамп та прем'єр-міністр Ізраїлю Біньямін Нетаньягу демонструють саме такий підхід, навіть якщо це означає ігнорування міжнародного права. Історик нагадує, що подібні ідеї раніше часто супроводжували агресивні режими, які прагнули розширити вплив за рахунок сусідніх держав.

Третім показником можливого глобального конфлікту професор називає готовність сторін продовжувати бойові дії замість швидкого пошуку миру (ua-platform.com).

Попри заяви Трампа про те, що операція проти іранського Корпусу вартових ісламської революції нібито завершена, він також заявляв, що

переговори можливі лише після безумовної капітуляції Ірану. На думку Гліса, така позиція може свідчити про ризик затяжного протистояння.

Історик також зазначає, що ці три критерії частково можна застосувати і до війни, яку росія веде проти України. Адже, 24 лютого 2022 року, коли володимир путін розпочав повномасштабне вторгнення, росія порушила міжнародні договори та кордони України. Москва виправдовувала агресію заявами про боротьбу з нібито «неонацистським режимом», однак ці твердження не мали доказів. Відтоді, війна триває роками і вже забрала сотні тисяч життів. Деякі аналітики припускають, що історики в майбутньому можуть розглядати саме цю дату як можливий початок глобального конфлікту (ua-platform.com).

Днями ексговнокомандувач ЗСУ, посол України у Великій Британії Валерій Залужний написав статтю з промовистим заголовком: «Тільки мертві побачать кінець війни», наголошуючи, що поки неможливо спрогнозувати ні коли кінець війни в Україні, так і на Близькому Сході. Він прямо каже, що ця нова війна з Іраном – це результат незавершеної війни в Україні, і таких незавершених конфліктів може ставати все більше, що у сумі може породити справжню Третю світову (espreso.tv).

На думку ж військового експерта, генерал-лейтенанта у відставці та заступника начальника Генштабу (2006–2010 рр.) Ігоря Романенка, Третя світова війна ще не почалася, але є небезпечна тенденція до її розвитку.

«Якщо розглядати війну в Ірані, то у сторін цього військового протистояння стає все більше союзників. І підключаються все нові і нові. Якщо події так будуть розгортатися й надалі, то початок Світової війни цілком можливий», – розповідає Ігор Романенко. Він додає, що навряд чи Світова війна розгориться на території України, де страшна війна триває вже п'ятий рік.

«За висновками військових аналітиків, і це, підкреслюю, не якісь ворожки чи гадалки, є велика вірогідність, що Третя світова може розпочатися. І її початком не буде російсько-українська війна, а спалахне саме з Близького Сходу. І це там відбувається вже зараз. Збігів дуже багато», – додає військовий експерт (tsn.ua).

На думку військового експерта Ігоря Романенка: якщо конфлікт на Близькому Сході не зупинити, він може перерости у довготривалу або навіть Третю світову війну. На думку експерта, якщо така війна все ж розпочнеться, то Україну вона не омине.

«Незважаючи на всі жертви, які були завдані Україні росією, наша держава придбала величезний військовий досвід, якого немає жодна з країн Європи. Європейці не захочуть його втрачати, тому будуть формувати з нами

усілякі союзи. Бо гуртом можна більш раціонально протистояти противнику. Тому Україна безумовно буде братиме у цьому участь», – зазначає Ігор Романенко (tsn.ua).

Свою думку висловив і колишній міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба, уточнивши, що треба бути обережними з визначеннями й зауважив на тому, що часте вживання терміна «Третя світова», як і «геноцид», знецінює їх. Ексочільник МЗС України пояснив, що світова війна починається тоді, коли наддержави, які домінують у світі, починають воювати між собою. А паралельно втягують в неї й інших гравців через свої союзи.

Поки наддержави не воюють одна з одною, ми не можемо говорити про Третю світову війну. Навіть якщо Іран створить ядерну зброю і здійснить напад на Ізраїль, а той завдасть удару у відповідь, це не буде світовою війною. Це буде ядерна війна, але не світова. Тож поки рано хвилюватися, – запевнив Кулеба (24tv.ua).

Думка керівника Офісу Президента Кирила Буданова, яку він озвучив, – це та, що Третя світова війна йде вже давно. За його словами почалась вона саме з України. Про це Кирило Буданов заявив, відповідаючи на запитання журналістів, передає Укрінформ (pravda.com.ua). Відповідаючи на запитання журналістів, Буданов наголосив, – «Вона вже давно йде». На уточнення, яким буде завершення, він додав: «Побачимо, це ж війна».

Кирило Буданов також підкреслив, що не поділяє думку про те, що події в Ірані заблокували мирні переговори щодо України, – «Як вона (війна в Ірані. – Ред.) його (переговорний процес. – Ред.) заблокувала, коли я тільки повернувся з перемовного процесу». Водночас він визнав, що через загострення ситуації на Близькому Сході увага світу частково змістилася з українського питання, і чим більше глобальних подій відбувається, тим складніше Україні залишатися у фокусі (glavred.net).

Дивлячись на різні думки експертів, все ж таки, можна стверджувати, що світ уже вступив у фазу масштабного протистояння. Можливо, Третя світова війна вже почалась, і багато країн зараз намагаються виграти час, про це заявив президент Сербії Олександр Вучич (unian.ua).

За словами президента Сербії, вже давно можна спостерігати боротьбу за нафту, газ, мінерали, рідкісні метали та інші ресурси.

«Якщо подивитися на Першу та Другу світові війни, можна побачити, що обидві спочатку починалися з регіональних конфліктів. Лише пізніше утворилися більші військові та політичні союзи, які в підсумку зіткнулися безпосередньо», – зазначив президент Сербії Олександр Вучич в інтерв'ю Berliner Zeitung (berliner-zeitung.de).

Також президент Сербії заявив, що, можливо, росія не зможе виграти війну проти України через чотири роки повномасштабних бойових дій. Однак і програти її «навіть чи зможе».

«Державу з ядерною зброєю неможливо перемогти військовим шляхом. Той, хто цього не визнає, на мій погляд, робить неправильні розрахунки», – підкреслив Вучич. А ще не виключає того, що в таких конфліктах, як на Близькому Сході, в якийсь момент буде застосовано і тактичну ядерну зброю.

«Події в Перській затоці матимуть довгострокові наслідки для всього Близького Сходу. Регіон наразі перебуває у фазі реорганізації. Багато країн Перської затоки дуже уважно спостерігають за тим, як країни Магрибу – тобто Північної Африки, – а також інші держави позиціонували себе в цих конфліктах. Від цього залежатиме і їхня власна майбутня політика», – додав він.

Багато гравців зараз намагаються насамперед виграти час, тоді як паралельно ведуться приготування до більших і масштабніших зіткнень, заявив Вучич (unian.ua).

Ентоні Гліс, британський історик, наводить порівняння – сучасну ситуацію з подіями Другої світової війни. Тоді конфлікт став по-справжньому світовим лише після атаки Японії на Напад на Перл-Гарбор у 1941 році. Після цього Адольф Гітлер оголосив війну США, що ще більше розширило масштаб бойових дій. За словами історика, подібні добровільні рішення політичних лідерів можуть перетворювати регіональні конфлікти на глобальні (ua-platform.com).

Втім, не всі погоджуються з такими оцінками. Керівник Центр протидії дезінформації РНБО Андрій Коваленко заявив, що поки говорити про Третю світову війну передчасно.

За його словами, поки країни Європейського Союзу та держави Індотихоокеанського регіону не перебувають у прямій війні, називати нинішню ситуацію глобальним конфліктом некоректно. Водночас він визнав, що протистояння у світі вже має низку глобальних ознак – зокрема економічних, кібернетичних та інформаційних (ua-platform.com).

Журналіст український Віталій Портников, також висловив свою думку, щодо Третьої світової. «...Ми дізнаємося про її початок лише тоді, коли вона закінчиться. Сучасники ніколи не знають цього в моменті. Це ми зараз із підручників упевнені, що з пострілу в Сараєві почалася Перша світова, а з нападу на Польщу – Друга. А чому не аншлюс Австрії? Не анексія Чехословаччини? Для СРСР, нагадаю, війна взагалі почалася в 1941-му, а 1939-го в їхній історіографії практично не існувало. Так і зараз ми не знаємо точки

відліку. Грузія-2008? Крим-2014? Чи повномасштабний напад у 2022-му? Відповідь дадуть історики майбутнього (ucu.edu.ua).

Такою схожої думки дотримується і Мирослав Маринович, Радник ректора Українського католицького університету; Співзасновник Української Гельсінської групи та міжнародної амністії. Він зазначає, що щодо світової війни існує цікава закономірність: спершу спалахують окремі конфлікти, які ще можна якось залагодити. Але настає момент, коли вони вибухають усі водночас, і це стається несподівано. От сербський студент стріляє в ерцгерцога – і все, це стає тригером безлічі одночасних подій. Поки що третьої світової в цьому сенсі немає, але якщо настане саме такий момент, ми назвемо його її початком (ucu.edu.ua).

Свою думку, ще раніше, висловив відомий український історик і публіцист Ярослав Грицак. За його словами, наразі незрозуміло, чи перетвориться низка конфліктів – разом у світову війну... «Ми цього не знаємо, бо є питання, чи не з'явиться непередбачуваний фактор, «чорний лебідь», який може все змінити. На щастя, поки вдається запобігти перетворенню у глобальну війну. Можливо, гібридно, «холодно» вона йде, бо ми бачимо два табори, але все ж це не гаряча війна, не з великими театрами бойових дій, не з великими втратами людей по обидві сторони. Цього ще немає, та не означає, що цього не може бути», – розмірковує історик (tsn.ua).

Президент України Володимир Зеленський, наголошує на тому, що «Я вважаю, що Путін уже розпочав війну. Питання в тому, скільки території він зможе захопити і як його зупинити. Не тому, що Росія не повинна перемогти, а тому що Росія хоче нав'язати світу інший спосіб життя і змінити те життя, яке люди обрали для себе. Україна сьогодні фактично стримує цю війну, не дозволяючи їй перерости у повномасштабний глобальний конфлікт. ...Зупинити Путіна сьогодні і не допустити окупації України – це перемога для всього світу, бо Путін не зупиниться на Україні», – додав президент Володимир Зеленський (unian.ua).

Отже, чи справдяться прогнози про Третю світову війну – покаже час. Хоча світ спостерігає реальні тривожні тенденції. Іран отримує активну підтримку від Китаю, так само як Росія. На боці США та Ізраїлю опиняються не стільки союзники, скільки країни, які самі зазнають ракетних і дронівих атак з боку Ірану. У відповідь вони змушені завдавати ударів, щоб захистити себе. Від іранських обстрілів потерпають мусульманські держави, які за інших умов навряд чи підтримали б Ізраїль. Однак, нині через загрозу з боку Ірану вони змушені діяти спільно з ним, аби протистояти ракетним та безпілотним атакам, – такий собі парадокс.

Таким чином, станом на зараз, більшість експертів схиляються до думки, що Третя світова війна ще не почалася, а ті, які і вважають, що вона вже йде, офіційного підтвердження немає. У світі справді спостерігається зростання кількості регіональних конфліктів, напруження між великими державами та формування нових військово-політичних блоків. Це створює відчуття глобальної нестабільності та підсилює побоювання щодо можливого масштабного протистояння.

Незважаючи на високий рівень напруженості, бойові дії наразі залишаються в межах регіональних конфліктів, тоді як провідні країни свідомо уникають прямого зіткнення, стримуючи подальше розширення війни.

Отже, глобальна ситуація залишається напруженою й потенційно небезпечною, однак офіційних ознак початку Третьої світової війни наразі немає.